

HZ. PEYGAMBER'İN KONUŞMA TARZI ZARİF, ÖLÇÜLÜ ve ANLAŞILIR

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ:
“...أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ...”

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre,
Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“...Bana sözün özü verildi...”

(M1167 Müslim, Mesâcid, 5)

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُحَدِّثُ حَدِيثًا لَوْ عَدَّهُ
الْعَادُّ لَأَخْصَاهُ.

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ كَلَامُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَلَامًا فَضْلًا يَفْهَمُهُ
كُلُّ مَنْ سَمِعَهُ.

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ :
أَنَّهُ كَانَ إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ أَعَادَهَا ثَلَاثًا حَتَّى تُفْهَمَ ...

Hz. Âiše (ra) şöyle demiştir: “Hz. Peygamber’in (sav) herhangi bir konuyu anlatırken (tane tane konuşması sebebiyle) sözcüklerini saymak isteyen kimse sayabilirdi.”

(B3567 Buhâri, Menâkıb, 23)

Hz. Âiše şöyle demiştir: “Resûlullah’ın (sav) konuşması, onu dinleyen herkesin anlayabileceği şekilde açıldı.”

(D4839 Ebû Dâvûd, Edeb, 18)

Enes (b. Mâlik) tarafından nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) (önemli) bir söz söyleyeceği zaman iyice anlaşılması için üç kez tekrar ederdi...

(B95 Buhâri, İlim, 30)

Hz.

Peygamber'in üvey oğlu Hind, Rahmet Elçisi'nin hilye ve şemailini iyi bilmesi ve güzel konuşmasıyla tanınmaktaydı.¹ Bir gün Hz. Hasan, ondan dedesi Resûlullah ile ilgili bir şeyler anlatmasını rica etti. Hind b. Ebû Hâle anlatmaya başladı. Hz. Peygamber'in ay gibi yüzünü, sakalını ve mübarek bedenini... Hasan bunları dikkatle dinledikten sonra Hind'e, "Bana onun konuşma tarzını anlat." dedi.² Bu rica üzerine Hz. Hatice'nin ilk eşinden olan oğlu Hind b. Ebû Hâle şu sözlerle anlatmaya devam etti: "Resûlullah devamlı hüzünlü ve düşünceliydi. Umursamaz ve rahat değildi. Sessiz biriydi. Gereksiz konuşmazdı. Söze Yüce Allah'ın adıyla başlar ve yine onunla bitirirdi. Az sözle çok şey ifade ederek (cevâmiu'l-kelim ile) konuşurdu. Konuşması açık ve netti. Sözlerinde ne fazlalık ne de eksiklik vardı. Kaba davranan ve hakaret eden biri değildi. Az bile olsa nimete saygı gösterir, onu hafife almazdı. Ne var ki o (sav) hiçbir yemeği yermediği gibi övmezdi de. Ne dünya ne de dünyalık şeyler onu kızdırdabilirdi. Ancak bir hak çiğnendiğinde, o alınincaya kadar öfkesini hiçbir şey dindiremezdi. Kendisi için kimseye sinirlenmez ve intikam almazdı. Bir şeye işaret edeceği zaman (parmağıyla değil de) elini uzatarak gösterirdi. Bir şeye hayret ettiğinde ellerini yukarı çevirirdi. Konuşurken ellerini birleştirir ve sağ elinin avucu ile sol elinin başparmağının içine vururdu. Sinirlendiği zaman (o kişiden) yüz çevirir ve onu terk ederdi. Sevindiği zaman (aşırılığa kaçmaz) gözlerini kısardı. Coğunlukla tebessüm ederek gülerdi ve güldüğünde dişleri dolu tanesi gibi bembeyaz görünürdü."³

"Bana sözün özü verildi..." buyuran Peygamber Efendimiz,⁴ Arapçayı en iyi bilen ve konuşanlardandı. Câhiliye Araplarında, Arapçayı fasih ve edebî bir şekilde konuşmayla övünen iki kabileden biri Hz. Peygamber'in doğduğu Kureyş, diğeri ise aralarında yetiştiği Hevâzin kabilesiydi.⁵ Âişe validemiz, Rahmet Elçisi'nin son derece etkileyici olan konuşma tarzına işaret ederek şöyle derdi: "Hz. Peygamber'in (sav) herhangi bir konuyu anlatırken (tane tane konuşması sebebiyle) sözcüklerini saymak isteyen kimse, sayabilirdi."⁶ Ayrıca o, Peygamberimizin konuşurken sözü birbiri ardına sıralamadığını,⁷ sözü ağzında gevelemediğini, bilakis konuşması-

¹ H16/557 İbn Hacer, *İsâbe*, VI, 557.

² MK18934 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, XXII, 155.

³ TŞ226 Tirmizî, *Şemâil*, 97.

⁴ M1167 Müslim, *Mesâcid*, 5; B2977 Buhârî, *Cihâd*, 122.

⁵ ST1/113 İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 113.

⁶ B3567 Buhârî, *Menâkıb*, 23; M7509 Müslim, *Zühd*, 71.

⁷ B3568 Buhârî, *Menâkıb*, 23.

nın her dinleyeninin anlayabileceği açıklık ve netlikte olduğunu söylemişti.⁸ Hadisleri peş peşe sıralayan Ebû Hüreyre'yi dinlediğinde Hz. Âişe'nin tepkisi şöyle olmuştu: "Resûlullah sözlerini sizin söylediğiniz gibi peş peşe sıralamazdı."⁹ Genç sahabîlerden Câbir b. Abdullah da Hz. Peygamber'in konuşmasının ne çok yavaş ne de hızlı olduğunu söylemişti.¹⁰

Hz. Peygamber (sav) gereksiz ve lüzumsuz konuşmaz, şöyle buyururdu: "*şüphesiz kıyamet günü bana en sevgili ve makamca en yakın olanınız, ahlâkı en güzel olanlarıdır. Kıyamet günü bana en sevimsiz ve makam bakımından en uzak olanları ise gevezeler, avurtlarını şişirip (küstahça) konuşanlar ve kibirli davrananlardır.*"¹¹

Resûl-i Ekrem (sav), sözlerinin daha iyi anlaşılması açısından önemli gördüğü bazı kelime ve cümleleri, iyice anlaşılması için üç kez tekrar ederdi.¹² Bir gün ashâbına, "...Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun! Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir; ona zulmetmez, onu terk etmez ve onu küçümsemez." dedikten sonra göğsüne işaret ederek üç kez, "*Takva işte burada!*" demişti.¹³ Yine büyük günahlardan bahsederken, yalan söyleme ve yalan yere şahitliğe sıra geldiğinde bunu öyle çok tekrar etmişti ki ashâbı onun hiç susmayacağını zannetmişti.¹⁴ Allah Resûlü, Veda Haccı'ndaki o tarihî konuşmasını yaptıktan sonra da orada bulunanlara, "*Tebliğ ettim mi?*" diye sormuş, onların "Evet." şeklindeki cevapları üzerine, "*Allah'im, şahit ol!*" buyurmuş ve bu cümleyi üç kez tekrar etmişti.¹⁵

Hz. Peygamber (sav) muhatabının dikkatini çekmek ve ifadelerini onlara daha iyi kavratmak için bazen farklı bir yöntem izlerdi. Hicretin üzerinden on yıl geçmişti. Aylardan Zilhicceydi. Allah Resûlü daha sonra "Veda Hutbesi" diye anılacak olan konuşmasında sözlerini iyi dinleyip bellemeleri konusunda mahşerî kalabalığı uyardıktan sonra "*Bilemiyorum.*" dedi, "*Belki bu seneden sonra (bir daha) sizinle burada beraber olamayacağım.*" Belli ki Kutlu Elçi ayrılık vaktinin yaklaştığı mesajını veriyordu. Bu başlangıcın ardından Resûl (sav) sözlerini şöyle sürdürdü:

"*Ey İnsanlar! Bu (ay) hangi aydır?*" Kalabalıktan tek bir ses bile çıkmamış, herkes onun dilinden dökülecek sözleri merakla bekliyordu. Sualini bizzat kendisi cevapladı: "*Bu, haram bir aydır.*" Aynı şekilde, "*Bu (bulunduğunuz) şehir hangi şehirdir?*", "*Bugün hangi gündür?*" tarzında sorularına devam etti. Kalabalığın susarak karşılık vermeleri üzerine yine kendisi, bu şehrin kutsal bir şehir, bu günün mübarek bir gün olduğunu hatırlattı. Maksudı, herkesin genel kabulü olan hususlardan hareketle onlara uyarıda

⁸ D4839 Ebû Dâvûd, Edeb, 18.

⁹ B3568 Buhâri, Menâkıb, 23; M6399 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 160.

¹⁰ D4838 Ebû Dâvûd, Edeb, 18.

¹¹ T2018 Tirmizî, Birr, 71.

¹² B95 Buhâri, İlim 30; T3640 Tirmizî, Menâkıb, 9.

¹³ M6541 Müslim, Birr, 32.

¹⁴ B5976 Buhâri, Edeb, 6;

M259 Müslim, İman, 143.

¹⁵ B4402, B4403 Buhâri, Meğâzi, 78.

bulunmaktı. Muhatabının dikkatini çektikten sonra söz asıl vurgulamak istediği konuya gelmişti: “Bu (Zilhicce) ayınızda, bu (Mekke) şehrinizde bu (Arefe) gününüz nasıl mukaddes ise kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız (kişilik değerleriniz ve saygınlığınız) da aynı şekilde mukaddestir.”¹⁶

Allah Resûlü (sav), vermek istediği bildiriye teşbih/benzetme ve kıyaslamalarla daha açık hâle getirerek bildirisinin daha kolay anlaşılmasını, muhatabın zihninde daha kalıcı olmasını önemserdi. Meselâ, mümin ile kâfir arasındaki derin farkı şu teşbihle anlatmıştı: “Mümin, yeşil ekine benzer. Rüzgâr hangi taraftan eserse öbür tarafa yatırır (fakat yıkılmaz). Rüzgâr sakinleştiğinde yine doğrulur. İşte mümin de böyledir; o da bela ve musibetler sebebiyle eğilir (fakat yıkılmaz). Kâfir ise sert ve dimdik sedir ağacına benzer ki Allah onu dilediği zaman (bir defada) söküp devirir.”¹⁷

Rahmet Elçisi, müminler arasındaki ilişkiyi ise şu muhteşem benzetmeyle anlatmıştı: “Müminler birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermeye, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer.”¹⁸

Beden dilinin, yerine göre konuşma yoluyla verilen mesajlardan daha güçlü olduğu gerçeğinden hareketle, Hz. Peygamber, jest ve mimiklerini iletişiminde yardımcı bir unsur olarak kullanırdı. Rahmet Elçisi (sav) konuşurken beden dilini, özellikle de ellerini,¹⁹ parmaklarını ve elindeki asâsını bir şeylere işaret etmek için kullanırdı.²⁰ Bir defasında cehennemden bahsediyordu. Söze önce cehennemden Allah’a sığınarak başlamış, sonra başını başka tarafa çevirmişti.²¹ Sanki cehennem bütün dehşetiyle karşısına getirilmiş de görüntüsünden ürküp dehşete kapılmış bir hâlde ateşe bakmak istememiş, başını başka yöne döndürmüştü. Anlaşılan o ki Allah Resûlü bu tavırla cehennemin dehşete düşüren korkunçluğunu tasvir ediyor, oranın sakınılması gereken bir mekân olduğunu aynı zamanda beden diliyle de ifade etmek istiyordu. Hz. Peygamber’in büyük günahları sayarken, sıra yalan söylemeye ve yalan yere şahitlik etmeye geldiğinde yaslanırken birden dik oturması da konunun vahametini ortaya koyan bedensel bir vurguydu.²²

Hz. Peygamber konuşurken nezaketi elden bırakmaz ve muhatabına kırıcı ve incitici bir tarzda hitap etmezdi.²³ Nitekim Enes b. Mâlik, Hz. Peygamber’in hiçbir zaman söven, kötü sözler söyleyen ve lânet eden biri olmadığını belirtmişti.²⁴ Peygamber Efendimiz, kullanacağı kelimeleri dikkatle seçerdi. Onun Enceşe isimli siyahî bir kölesi vardı ve Veda

¹⁶ B67 Buhârî, İlim, 9; VM3/1111 Vâkıdî, Meğâzî, III, 1111; B1739 Buhârî, Hac, 132.

¹⁷ B7466 Buhârî, Tevhîd, 31.

¹⁸ M6586 Müslim, Birr, 66; B6011 Buhârî, Edeb, 27.

¹⁹ B3302 Buhârî, Bed’ü’l-halk, 15.

²⁰ ST1/377 İbn Sa’d, Tabakât, I, 377; B5304 Buhârî, Talâk, 25.

²¹ B6023 Buhârî, Edeb, 34; M2350 Müslim, Zekât, 68.

²² B5976 Buhârî, Edeb, 6; M529 Müslim, İmân, 376.

²³ TŞ226 Tirmizî, Şemâil, 97.

²⁴ B6031 Buhârî, Edeb, 38.

Haccı yolculuğunda Hz. Peygamber'in hanımlarının bulunduğu develeri o sürüyordu. Hem develeri sürüyor hem de şiirler okuyordu. Güzel sesli Enceşe'nin nağmelerinin cazibesine kapılan develer de hızlanmış ve müminlerin anneleri bundan rahatsız olmuştu. Bunun üzerine Hz. Peygamber o latîf üslûbuyla: "*Yavaş ol ey Enceşe, kristallere dikkat et!*"²⁵ diye seslenerek zarafetini ortaya koymuştu.

Allah Resûlü (sav), konuşurken muhatabının anlayış seviyesini dikkate alır ve kelimelerini ona göre seçerdi. Abdullah b. Abbâs da, "İnsanlarla anlayış seviyelerine göre konuşmakla emrolundum." diyerek bu konuya dikkat çekmişti.²⁶ Sahâbeden Ebu't-Tufeyl, "Her makamın kendine has bir konuşma üslûbu vardır."²⁷ sözüyle Hz. Peygamber'in uyguladığı ilkeyi ifade etmişti. Rahmet Elçisi, ashâbının yanında bir öğretmen, samimi bir arkadaş, ordusunun başında dirayetli bir komutan, hanımlarına karşı anlayışlı bir koca, çocuklarının yanında ise şefkatli bir baba olarak konuşurdu.

Sevgili Peygamberimiz, kendisine yöneltilen sorular konusunda da muhatabın durumunu gözetir, onun ihtiyaç ve eksikliklerine göre cevap verirdi. Örneğin, "En hayırlı amel nedir?" tarzında farklı zamanlarda farklı kişilerden gelen sorulara, "*Allah'a ve Resûlü'ne iman*,"²⁸ "*Vaktinde kılınan namaz*,"²⁹ "*(Hacda) telbiye esnasında sesi yükseltmek ve kurbanlıkların kanını akıtmak*,"³⁰ "*Yemek yedirmen ve tanıdığına da tanımadığına da selâm vermen*"³¹ şeklinde farklı cevaplar vermişti.

Bir gün Hz. Peygamber'in huzuruna bir adam gelmiş ve şöyle demişti: "Yâ Resûlallah, bana birkaç kelime öğret de onları uygulayayım. Ama çok olmasın, sonra unuturum."³² Nebî (sav) ona, "*Öfkelenme!*" buyurdu. Adam tekrar tekrar Nebî'den öğüt istedi ancak her defasında aynı kısa cevabı aldı.³³ Aslında öğüde dair sayılacak pek çok şey olmasına rağmen Peygamberimizin, "*Öfkelenme!*" nasihatinde ısrarının hikmeti, soruyu soran şahsın öfkeli karakterinde saklıydı. Belki de onun için en önemli ve o an için gerekli olan sükûnet olduğundan, Nebî (sav) ona öfkesine hâkim olması tavsiyesinde bulunmuştu.³⁴

Gereksiz konuşmaları terk etmenin, kişinin İslâm'ının güzelliğinden olduğunu söyleyen Hz. Peygamber (sav),³⁵ "*Allah'a ve âhiret gününe inanan ya hayır söylesin ya da sussun...*" buyurarak ümmetini uyarırdı.³⁶ Gıybet, yalan ve dedikodu gibi kötülüğe zemin teşkil eden konuşmaları kesin bir şekilde yasaklardı.³⁷ O (sav), Müslüman'ı, "*Dilinden ve elinden*

²⁵ M6039 Müslim, Fedâil, 72; B6210 Buhârî, Edeb, 116; AU22/289 Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXII, 289.

²⁶ DF1611 Deylemî, *Firdevs*, I, 398.

²⁷ BŞ5020 Beyhakî, *Şuabü'l-îmân*, IV, 263.

²⁸ B26 Buhârî, İmân, 18.

²⁹ B527 Buhârî, *Mevâkütü's-salât*, 5.

³⁰ İM2924 İbn Mâce, *Menâsik*, 16.

³¹ B28 Buhârî, İmân, 20.

³² MU1646 *Muvatta'*, *Hüsnü'l-hulk*, 3.

³³ B6116 Buhârî, Edeb, 76.

³⁴ İF10/520 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, X, 520.

³⁵ T2317 Tirmizî, Zühd, 11.

³⁶ B6475 Buhârî, *Rikâk*, 23; M173 Müslim, İmân, 74.

³⁷ B5975 Buhârî Edeb, 6; İM349 İbn Mâce, *Tahâret*, 26.

diğer Müslümanların güvende olduğu kimsedir.”³⁸ şeklinde tarif ederek bu noktaya dikkat çekmişti.

Peygamberimizin mihmandarı ve İstanbul’un Sultanı Ebû Eyyûb el-Ensârî’nin anlattığına göre, bir adam Resûlullah’a gelerek, kendisine kısa bir şeyler öğretmesini istemişti. Resûl-i Ekrem (sav) ona öğütte bulunmuş ama yine sözü uzatmamıştı: *“Namaz kıldığın zaman son namazınmış gibi kıl. Özur dilemeni gerektirecek bir sözü söyleme ve insanların ellerindeki dünyalıklara umut bağlama!”³⁹*

Rahmet Peygamberi, konuşmasına Allah’ın adıyla başlar, O’nun adıyla son verirdi. Gelecekte yapacağı bir şeyden bahsederken “İnşallah” derdi. Böylece peygamber bile olsa her iradenin üzerindeki hâkim bir iradenin varlığına dikkat çekerd. Esasen Rabbi de kendisini ve onun şahsında tüm inananları, *“Allah’ın dilemesine bağlamadıkça (inşallah demedikçe) hiçbir şey için ‘Bunu yarın yapacağım.’ deme.”⁴⁰ şeklinde tembihlemiştir.*

Peygamberimizin bazen yeminle de konuşmalarına başladığı olurdu. Bu tavrı sözün doğruluğunu teyit etmek veya konunun önemini ortaya koymak amacına yönelikti. Onun yemin tarzı genelde, *“Canımı elinde tutan Allah’a yemin olsun ki!”⁴¹ şeklinde idi. Bazen “...Kalpleri (istediği yöne) çeviren Allah’a yemin olsun ki!”⁴² diye de yemin ederdi.*

Dürüstlük onun en belirgin vasfıydı. Son Elçi, peygamberliği öncesinde bile bu yönüyle kavmi arasında dikkat çekmişti. “el-Emîn” lakabı ile anılır,⁴³ yalanına hiç şahit olunmadığı söylenirdi.⁴⁴ Nitekim kıymetli eşi Hz. Hatice, ilk vahyi aldığı anda büyük bir korku ve endişe yaşayan Allah Resûlü’nü, *“...Allah’a yemin ederim ki Allah seni hiçbir vakit utandırmaz. Çünkü Allah’a yemin olsun ki sen akrabaları gözetirsin, doğruyu konuşursun...”* diyerek sakinleştirmişti.⁴⁵

Hız. Peygamber asla yalan söylemez, şaka yaparken de bu hassasiyetini sürdürürdü. Yani o, kızgın da olsa neşeli de olsa ağzından doğru ve gerçek dışı bir şey çıkmazdı.⁴⁶ Resûlullah seviyeli, ince ve hoş latifeler yapardı. Bir defasında kendisinden bir binek hayvanı isteyen bir adama, *“Seni dişi devenin yavrusuna bindirelim.”* diye karşılık vermiş, adam, *“Ben dişi devenin yavrusunu ne yapayım? (O beni taşıyamaz)”* şeklinde şaşkınlığını ifade edince, Allah Resûlü, *“(Bütün) develeri doğuran dişi develer değil mi?”* demişti.⁴⁷ Hız. Peygamber’in şakadan hoşlandığını bilen bazı sahâbiler onun latifesine aynı şekilde karşılık verirlerdi. Hazırcevap ve şakacı bir mizaca sahâbî olan Süheyb-i Rûmî bir gün Hız. Peygamber’in yanına gel-

³⁸ M162 Müslim, İman, 65; B10 Buhârî, İmân, 4.

³⁹ İM4171 İbn Mâce, Zühd, 15.

⁴⁰ Kehf, 18/23-24.

⁴¹ HM6510 İbn Hanbel, II, 162; T2170 Tirmizî, Fiten, 9.

⁴² B7391 Buhârî, Tevhîd, 11.

⁴³ HS2/20 İbn Hişâm, Sîret, II, 20.

⁴⁴ M508 Müslim, İmân, 355; B4971 Buhârî, Tefsîr, (Leheb) 1.

⁴⁵ M403 Müslim, İmân, 252; B6982 Buhârî, Ta’bîr, 1.

⁴⁶ D3646 Ebû Dâvûd, İlim, 3; HM6510 İbn Hanbel, II, 162.

⁴⁷ D4998 Ebû Dâvûd, Edeb 84; T1991 Tirmizî, Birr, 57.

mişti. Peygamberimizin önünde ekmek ve hurma vardı. Ona, “*Yaklaş da ye.*” buyurdu. Süheyb de hurmadan yemeye başladı. Bunun üzerine Peygamber (sav), “*Hem gözün ağrıyor (hastasın) hem de hurma yiyorsun!*” buyurdu. Süheyb bu latifeye, “*Diğer tarafla çiğniyorum!*” diyerek karşılık verdi. Resûlullah (sav) gülümsedi.⁴⁸

Hz. Peygamber, ashâbını eğitmek için cuma ve bayram günleri hutbe irad ederdi.⁴⁹ Bu günler dışında da gerekli gördüğü yer ve zamanlarda öğüt vermek, bilgilendirmek, teşvik etmek ve sakındırmak gibi amaçlarla konuşmalar yapardı. Rahmet Elçisi, bir topluluğa hitap ederken herkes tarafından görülme ve sesini iyi duyurmak için yüksek bir yere çıkarırdı. O (sav) mescitteki konuşmalarını önceleri bir hurma kütüğünün üzerinde yaparken sonradan ashâbının tavsiyesi üzerine minberde yapmaya başladı.⁵⁰ Hz. Peygamber mescit dışında konuştuğu zaman ise ya bir devenin üstünde konuşur⁵¹ ya da yüksekçe bir yere çıkardı.⁵²

Hutbesine Allah’a hamd ile başlayan Peygamber Efendimiz⁵³ söyleyeceklerini fazla uzatmaz, anlaşılmayacak kadar kısa da kesmezdi.⁵⁴ Zira önemli olan konuşmayı uzatmak değil, az sözle çok şeyler anlatabilmektir. Ayrıca Hz. Peygamber cemaati usandırmamak için ashâbına her zaman hitap etmez, onların heyecan ve ilgisini canlı tutabilmek adına uygun zaman ve ortamları gözetirdi.⁵⁵ Çünkü öğretimin zamana yayılması, ilgi ve heyecanın devamlılığı açısından vazgeçilmezdi. Kısacası, her yönüyle ve hayatın her alanında önderimiz ve rehberimiz olan Hz. Peygamber (sav), tüm inananların uyması gereken en güzel örnekti.

⁴⁸ İM3443 İbn Mâce, Tıb, 3.

⁴⁹ B1015 Buhârî, İstiskâ, 8; M2047 Müslim, İdeyn, 3.

⁵⁰ B3584 Buhârî, Menâkıb, 25; HM5886 İbn Hanbel, II, 110.

⁵¹ T2121 Tirmizî, Vesâyâ, 5.

⁵² M508 Müslim, İmân, 355.

⁵³ B927 Buhârî, Cum’a, 29; T1163 Tirmizî, Radâ’, 11.

⁵⁴ N1419 Nesâî, Cum’a, 35; İM1106 İbn Mâce, İkâmet, 85.

⁵⁵ B68 Buhârî, İlim, 11; M7127 Müslim, Sıfâtü’l-münâfikîn, 82.